یادداشت

رفتار فرهنگی در روزهای خاص ملی مذهبی

وحید معتمدنژاد . فعال فرهنگی

● فرهنگ در تعریفی جامع علاوه بر آداب و رسوم به کنش‌های فردی در مقابل رخدادهای گوناگون اطلاق می‌شود که از آن به‌عنوان رکن اصلی ابزار تشکیل‌دهنده فرهنگ یاد می‌کنند.

کنش الزاما همیشه جنبه اعتراض و در تنگنا قراردادن دولت‌ها را در خود نداشته و بیشتر مواقع جنبه آگاهی‌دهنده و بازوی اجرائی در به‌کرسی‌نشاندن اهداف اجتماعی دارد. اینکه هر فرد خود را در مقابل عبورنکردن از مرز و چارچوب فرهنگ مسئول بداند و هیچ‌گاه به فرهنگ‌گریزی نیندیشد، درواقع به «قانون اساسی فردی» فکر کرده که این خود مبنای استحکام فرهنگ است. یا به‌عبارتی دیگر قانون اساسی فردی به اعمالی نظر دارد که فرد را در کنترل و پیشگیری از هرگونه عامل درهم‌شکننده فرهنگ به تکاپو وامی‌دارد. با این مقدمه کوتاه بحث بر سر کیفیت و چرایی رفتارها و کنش‌هایی است که در روزهای خاص ملی- مذهبی از اکثر افراد جامعه در رویارویی با یکدیگر و مشکلات احتمالی سر می‌زند.

اینکه مهربانی در این روزها جایگزین ستیزهای فردی می‌شود و فرد ستیزه‌گر به حقوق دیگران احترام گذاشته و از آن تعدی نمی‌کند و همچنین لجاجت‌های مرسوم اجتماعی جای خود را به گذشت، ایثار و فداکاری می‌دهد، علاوه بر اینکه ریشه در ذات و شخصیت هر فرد و اصالت فرهنگی او دارد، از احیای اصالتی خبر می‌دهد که فرد درون خویش نهفته دارد و در چنین مواقعی به حرمت اعتقادات ملی و مذهبی به بیرون درز می‌کند و اثر خود را در تمایز بین «خوداندیشی» از یک طرف و «دیگراندیشی» از طرف دیگر بر جا می‌گذارد.

اصولا اثرگذاری مهم‌ترین شاخص و دلیلی است که از ارتباط کلامی، رفتاری و رودررویی افراد با یکدیگر در جوامع بشری با رخدادهای اجتماعی حاصل می‌شود و زمینه‌ساز پیدایی ساختار غنی فرهنگ یک جامعه است. ازهمین‌روست که فرهنگ در گذر زمان ماهیت خویش را براساس رجوع به مؤلفه‌های باطنی و ریشه‌ای نشان داده و جامعه را به سوی همخوانی با گذشته تاریخی‌اش فرا می‌خواند و به‌همین‌دلیل رفتارهای اجتماعی خشن و ستیزه‌جویانه در این روزهای خاص به نرمی می‌گراید و اخلاق‌مداری ولو به صورت موقت بر بی‌اخلاقی‌های همه‌جانبه سیاسی- اجتماعی می‌چربد. از دیگر مزیت‌های این‌گونه رفتارهای چارچوب‌گرایانه، خرد جمعی است که در این روزهای خاص بر کلیه آسیب‌های اجتماعی خیمه زده و تقریبا درصد زیادی از آنها را به نقطه صفر می‌کشاند و این امر در اصلاح جامعه به صورت «تمرین کنترل آسیب‌ها» در جامعه‌ای که در حال گذر از مرزهای توسعه همه‌جانبه است، کمک شایانی می‌کند و طبیعی است جامعه‌ای که در کنار سنت و بازپیرایی گذشته تاریخی با مدرن‌شدن قدم برمی‌دارد، هیچ‌گاه از اصالت خود دور نشده و همیشه ادعای توسعه‌گرایی دارد.

بنابراین هم دولت و هم بدنه اجتماع می‌توانند این فرصت را مغتنم شمرده و در یک نگاه «هم‌گرایانه» و مسالمت‌آمیز که نقش مذهب و ابزارهای مدرن جهانی در پیشبرد اهداف هر کدام متجلی شود، با هم همکاری و فضا را برای شکوفایی و رشد استعداد فردی در انتخاب راه آماده کنند تا محدودیت‌های سیاسی در قالب کنش‌های مختلف بروز نکنند.

عکس: ایرنا

به بهانه ۱۵ اکتبر، روز جهانی زنان روستایی

فراموش‌شدگان

شهرزاد همتی

در سال ۲۰۰۸، مجمع عمومی سازمان ملل، به دنبال بحث‌هایی که در چهارمین کنفرانس جهانی زنان در پکن (چین) در سال ۱۹۹۵ انجام گرفت و نیز قطع‌نامه ۱۳۶،۶۲ سازمان ملل در دسامبر ۲۰۰۷، روز ۱۵ اکتبر را روز جهانی زنان روستایی اعلام کرد.

تصاویر ما از زنان روستایی مبهم است. وقتی از مشکلات زنان، معیشت آنها و مسائلی که سد راه آنان قرار دارد، صحبت می‌کنیم، عمده نگاهمان را به زنان شهرنشین اختصاص می‌دهیم. کار زنان، فعالیت و مشکلاتی که در زندگی‌شان دارند، همیشه درباره زنان شهرنشین مطرح است. این در حالی است که زنان روستایی به واسطه نوع زندگی‌شان، کارکردن روزانه‌شان در خارج از خانه برای همسر یا فامیل بدون دریافت مزد، اطلاع‌نداشتن از حقوقشان در زندگی روزمره، زندگی در بافت سنتی و مردسالار و همچنین سکوت در برابر خشونت‌هایی که بر آنها بار می‌شود جزء آسیب‌پذیرترین زنان محسوب می‌شوند.

به گفته فروغ‌السادات بنی‌هاشم، مدیرکل دفتر امور زنان روستایی و عشایری، بیش از یک‌چهارم جمعیت جهان را زنان روستایی تشکیل می‌دهند، اما هنوز ۵۰۰ میلیون نفر از آنان زیر خط فقر زندگی می‌کنند. بسیاری از مردم، گروه‌های محلی و سازمان‌های غیردولتی به پاس تلاش این قشر زحمتکش و به نوعی آسیب‌پذیر، روز جهانی زن روستایی را در سراسر جهان ارج می‌نهند و گرامی می‌دارند.

از طرفی نقش زنان روستایی در شکل‌گیری اقتصاد روستا انکارناپذیر است. شاید همه این اتفاقات در کنار هم روز جهانی زنان روستایی را در تقویم قرار داده است؛ روزی که توجه جهانیان را به حضور و مشارکت زنان در روستاها و موانع و مشکلات آنها معطوف می‌کند. زنان روستایی عملا هم وظیفه کار در خانه را برعهده دارند و هم در بیرون از خانه باید دوشادوش مردانشان کار کنند. طاهره، یکی از زنان روستایی ساکن در روستای کلات آبی واقع در استان مازندران است. او دارای چهار فرزند است و به همسرش هم در کارهای کشاورزی کمک می‌کند. او می‌گوید: «من در فصل شالی‌کاری مسئول زنانی هستم که روی زمین خودمان و زمین‌های زراعتی افراد دیگر کار می‌کنند و رسیدگی به آنها برعهده من و شوهرم است. به طور طبیعی من ساعت چهار از خواب بلند می‌شوم، به کارهای خانه رسیدگی می‌کنم، غذای مرغ و خروس‌ها و دام‌ها را می‌دهم. غذای ظهر را آماده می‌کنم و بعد به همراه همسرم سر زمین می‌روم. دوباره نزدیکی ظهر به خانه برمی‌گردم، غذای بچه‌ها را می‌دهم و دوباره به زمین برمی‌گردم». اما این همه کارهای روزانه طاهره نیست، او می‌گوید: «بعدازظهرها به همراه دیگر خانم‌ها به باغ میوه‌ها می‌رویم و محصولات را می‌چینیم. در میان این کارها باید حواسم به دوشیدن شیر، درس بچه‌ها، نگهداری از مادرشوهرم که زمین‌گیر شده هم باشد. هر روز وظیفه پختن نان را هم دارم و هفته‌ای دو بار هم نان را برای فروش می‌پزیم و من به‌تنهایی باید حداقل ۵۰۰ نان بپزم. شب‌ها حدود ساعت هفت به خانه برمی‌گردم، شام را حاضر می‌کنم، چای همسرم را می‌دهم، خانه را مرتب می‌کنم و بعد از شام هم به کارهای خیاطی‌ام می‌رسم».

طاهره برای همه این کارهایی که انجام می‌دهد هیچ حقوقی از کسی دریافت نمی‌کند. حتی حقوق طاهره برای کارکردن روی زمین زراعتی و باغ میوه دیگران نیز مستقیما به همسرش پرداخت می‌شود.

در ایران تولید بیش از ۷۰ درصد سبزی و صیفی، ۹۰ درصد از فعالیت‌های مربوط به نوغان‌داری و حدود ۷۰ درصد امور مربوط به کاشت و نشای برنج به عهده زنان است. علاوه بر آن بیش از ۸۰ درصد فعالیت‌های مرتبط با دامپروری به‌ویژه دام سبک و طیور بومی و بیش از ۹۰ درصد فراوری زیتون به صورت کارگاهی و خانگی به عهده زنان روستایی و عشایری است و بیش از ۸۰ درصد تولید صنایع دستی را زنان روستایی و عشایری انجام می‌دهند.

فروغ‌السادات بنی‌هاشم، مدیرکل دفتر امور زنان روستایی و عشایری و مشاور وزیر در امور بانوان وزارت جهاد کشاورزی در گفت‌وگو با «شرق» توضیحاتی را درباره روز جهانی زنان روستایی ارائه داد. وی با اشاره به تعداد زنان روستایی ایرانی درباره زنان روستایی سرپرست خانوار روستایی گفت: «ما براساس آمار، ۱۰ میلیون زن روستایی و عشایری داریم. ما درباره زنان روستایی بحث زنان سرپرست خانوار را به گونه دیگری تعریف می‌کنیم. با توجه به مهاجرت آقایان به شهرها، بسیاری از خانوارهای روستایی، ماه‌های بسیاری از سال، با سرپرستی زنان اداره می‌شوند. به اضافه اینکه کلا براساس آمار سرشماری سال ۱۳۹۰، در هر استان کشور، جمعیت زنان روستایی بیش از مردان است. درباره این زنان موضوع سرپرستی خانواده جدی‌تر است. در برخی از ماه‌های سال که آقایان برای کارهای فصلی، به شهرها مهاجرت می‌کنند، تعداد خانم‌ها دو یا سه برابر آقایان می‌شود و در برخی از روستاها دیگر مردی وجود ندارد». وی افزود: «سه رویداد مهم در روزهای ۱۵، ۱۶ و ۱۷ اکتبر اتفاق می‌افتد که نقش کلیدی زنان را نشان می‌دهد. این سه رویداد، ۱۵ اکتبر روز جهانی زنان روستایی، ۱۶ اکتبر روز جهانی غذا و ۱۷ اکتبر روز جهانی کاهش جهل و بی‌سوادی است. براساس تحلیل بسیاری از کارشناسان بین‌المللی اینکه این سه روز در کنار هم قرار گرفته، به دلیل محوریت زنان در تولید غذا و در مبارزه با جهل و بی‌سوادی است. این مسئله، مدیریت زنان روستایی در خانواده‌هایشان را نشان می‌دهد. علاوه بر این دلایل گفته‌شده، بحث مهاجرت جوانان از روستاها که یک مسئله جهانی است و خالی‌شدن روستاها و روند افزایشی تعداد زنان نسبت به مردان هم یک بحث جهانی است که در ایران در حال وقوع است؛ بنابراین در کنار هم قرارگرفتن این سه روز نشان‌دهنده این است که زنان روستایی به عنوان مدیر و سرپرست خانواده خود، هم در تولید و تأمین و امنیت غذایی مؤثر هستند و هم در روند مبارزه با جهل و بی‌سوادی گام برمی‌دارند. معمولا در بسیاری از اسناد بین‌المللی این‌گونه عنوان می‌شود که وقتی زنان درآمدی دارند، سعی می‌کنند این درآمد را یا برای امنیت غذایی یا آموزش فرزندان خود هزینه کنند».

زنان روستایی عاملان کلیدی دستیابی به تغییرات اقتصادی، محیط زیستی و اجتماعی هستند؛ اما دستیابی محدود به اعتبارات، مراقبت‌های بهداشتی و آموزش ازجمله چالش‌هایی است که زنان با آن روبه‌رو هستند که با بحران‌های جهانی غذا، مسائل اقتصادی و تغییر آب‌وهوا تشدید شده‌اند. تضمین توانمندسازی زنان نه‌تنها کلید رفاه افراد، خانواده‌ها و جوامع روستایی است، بلکه با توجه به حضور گسترده زنان در نیروی کار کشاورزی در سراسر جهان، به بهره‌وری کلی اقتصادی کمک می‌کند.

مدیرکل دفتر امور زنان روستایی و عشایری، با تأیید این نکته که بیشتر زنان روستایی برای کار در خارج از منزل در کنار همسران خود حقوقی دریافت نمی‌کنند، افزود: «این بحث دو قسمت است؛ یکی اینکه بسیاری از خانم‌ها، به‌عنوان عضوی از کشاورزی خانوادگی، در فعالیت‌های مرتبط با خانواده همکاری می‌کنند و خیلی وقت‌ها دستمزدی هم دریافت نمی‌کنند و همه درآمدی که حاصل می‌شود، مربوط به مرد خانواده است. نکته دوم این است که گروهی از خانم‌ها در مزارع سایر افراد کار می‌کنند؛ یعنی فعالیتشان خارج از مشاغل خانوادگی است و برای دیگران کار می‌کنند و معمولا سطح دستمزدشان خیلی پایین‌تر از سطح دستمزد آقایان است؛ یعنی در روستاها براساس یک قانون نانوشته، سطح دستمزد زنان بسیار کمتر از مردان است. به نظر می‌رسد این مسئله باید سروسامانی پیدا کند و دستگاه‌های نظارتی برای فعالیت کارگران بخش کشاورزی که به‌صورت غیررسمی کار می‌کنند، باید حدومرز حقوقی را تعیین کنند که بحث تبعیض جنسیتی در این زمینه وجود نداشته باشد».

۱۰ میلیون نفر، جمعیت کمی نیست، این عدد در کشور ما بیانگر شمار زنان فراموش شده است، زنانی که در دوران دولت‌های گذشته، مسئولان وقت کمتر به آنها توجه کردند؛ زنان روستایی و عشایر. براساس شواهد و آمارهای موجود بیش از ۷۰ درصد فعالیت‌های مربوط به امور دام و طیور، حدود ۴۰ درصد امور مربوط به زراعت و باغبانی و ۸۰ درصد فراوری محصولات کشاورزی به روش سنتی را زنان روستایی و عشایری انجام می‌دهند و به همین دلیل است که وزارت جهاد کشاورزی باید توجه ویژه‌ای به این دسته از زنان داشته باشد؛ موضوعی که با پیگیری معاونت زنان و خانواده ریاست جمهوری محقق شده است.

بنی‌هاشم در ادامه در پاسخ به این سؤال که دلیل اینکه زنان روستایی زنان فراموش‌شده‌ای هستند چیست، بیان کرد: «باید از منظر تاریخی به این مسئله نگاه کرد. چون به موضوع زنان روستایی در برنامه‌ریزی‌ها و بودجه‌ریزی و حتی در ارائه خدمات مالی، ترویجی و آموزشی به صورت ویژه توجه نشده و مثلا در برنامه پنجم توسعه به زنان روستایی به صورت ویژه توجه نشده است. این مسئله باعث می‌شود که معمولا وقتی امکانات و خدماتی در حوزه زنان ارائه می‌شود، افرادی که نزدیک‌تر هستند و اطلاعات و دسترسی بیشتری دارند، می‌توانند از این خدمات استفاده کنند. زنان روستایی شاید از این باب، فراموش شده باشند که به دلیل بعد مسافت و سازوکارهای پیچیده اداری و به‌دلیل نبود اطلاع‌رسانی، دسترسی‌شان به منابع امکانات بسیار ضعیف است و وقتی امکانات به صورت کلی دیده می‌شود، آنها آخرین کسانی هستند که از این امکانات استفاده می‌کنند. بنابراین پیشنهاد مشخص ما این است که در سطوح کلان سیاست‌گذاری و بودجه‌ریزی حتما یک سهمیه‌ای برای حمایت، توانمندی و ارائه خدمات به زنان روستایی و عشایری در نظر گرفته شود. اگر این اتفاق بیفتد، دستگاه‌های نظارتی هم هنگام ارزیابی عملکرد با توجه به اینکه آیا همه امکاناتی که پیش‌بینی شده به دست گروه هدف اصلی رسیده یا نه، ارزیابی‌شان را انجام می‌دهند و از این بابت دستگاه‌ها هم وظیفه خود می‌دانند که امکانات را به زنان روستایی عرضه کنند». مشاور وزیر در امور بانوان وزارت جهاد کشاورزی در پایان با اشاره به نقش زنان روستایی در برنامه ششم توسعه گفت: «پیشنهادی که از طرف وزارت جهاد کشاورزی به برنامه ششم توسعه ارائه شده است. این است که به آموزش زنان روستایی توجه ویژه‌ای شود. ما امیدواریم این مسئله و حکم وزارت جهاد کشاورزی در برنامه ششم توسعه باقی بماند».

اشتغال غیررسمی دختران و زنان روستایی نه‌تنها با تقسیم ناعادلانه کار و توزیع غیرمنصفانه درآمد، بلکه با تفاوت در سرشت کار نیز همراه است و نوآوری‌ها و فناوری‌های نوین در کشاورزی، دامداری و... و ترویج آنها بیشتر در خدمت مردان بوده است.

زنان عموما در فعالیت‌های خردمقیاس و خانگی شرکت دارند که بر منابع مالی محدود متکی است و از این جهت آنان نیروی کار بخش کشاورزی به شمار نمی‌آیند و اگرچه زنان با فعالیت‌ها و مهارت‌های خود بر درآمد خانوار می‌افزایند اما کار آنان خانگی شمرده شده و بدون مزد تلقی می‌شود. همچنین نسبت فعالیت زنان از نقطه‌ای به نقطه دیگر برحسب ملاحظات جغرافیایی، اقتصادی و فرهنگی تغییر می‌کند و در هر گوشه‌ای از کشور بر حسب شرایط گوناگون محیطی، شکل و میزان مشارکت زنان در امور مختلف تفاوت دارد اما درباره فرصت‌های شغلی، زنان به طور نامناسبی در بخش کشاورزی به عنوان نیروی کار خانوادگی بدون دستمزد در سطوح پایین سلسله مراتب شغلی تمرکز می‌یابند.

خبر

لکه سیاه اسید بر تن کویر گرمسار

● **مهر:** مسئولان محیط زیست می‌گویند هیچ مجوزی برای دفن پسماند ویژه در استان سمنان صادر نشده است؛ اما این موضوع به‌ظاهر برای تانکرهایی که اتفاقا نشان بزرگ «حامل مواد خطرناک» هم رویشان حک شده است، اهمیتی ندارد. لکه سیاه اسید، بر تن کویر گرمسار آن‌قدر بزرگ هست که در عکس‌های هوایی و نقشه‌های ماهواره‌ای هم دیده شود. شب‌های مهتابی، پرندگانی که تشنه از کیلومترها بی‌آبی در کویر، برق مهتاب را در آب می‌بینند، با رؤیای آسایش و آب پایین می‌آیند تا با دیگر حیوانات تشنه کویر، هم‌سفره شوند؛ اما نخستین جرعه عطششان، به سوزشی ابدی بدل می‌شود. بویی ناخوشایند تمام بیابان را فراگرفته است و ساکنان منطقه نگران آب‌های زیرزمینی هستند. یکی از ساکنان روستای شه‌سفید گرمسار دراین‌باره می‌گوید: در منطقه کویری ما، حدود ۱۵کیلومتری جنوب گرمسار، چند سالی است تانکرهایی می‌آیند و ضایعات اسیدی تخلیه می‌کنند. ضیایی ادامه می‌دهد: اینها ضایعات کارخانه روغن است و خیلی هم بدبوست؛ اما فقط اینها نیست، چون آنجا اسید را حرارت می‌دهند و با آب گرم مخلوط می‌کنند تا اسید را خنثی کنند و در کویر رها می‌کنند. موضوعی که هم آب‌های زیرزمینی را آلوده می‌کند و هم تمام پرندگان و حیوانات وحشی شب‌ها، به‌خصوص شب‌های مهتابی، فکر می‌کنند آب است و وقتی که می‌نشینند همان‌جا می‌چسبند. یکی دیگر از ساکنان منطقه، تأکید می‌کند: مشکل ما از اینجا جدی‌تر شد که قبلا فقط چند کارخانه در منطقه خودمان این کار را می‌کردند؛ اما الان از اردبیل، تبریز، شاهرود، ساری و اصفهان هم ضایعاتشان را می‌آورند و اینجا تخلیه می‌کنند و کسی هم جوابگو نیست و می‌گویند مجوز داریم. رئیس اداره محیط زیست گرمسار در این باره می‌گوید: از حدود ۲۰ سال پیش که اینجا چندان رونق اقتصادی نداشت، حدود ۲۷ واحد تصفیه روغن را به اینجا آوردند که روغن سوخته را می‌گرفتند، بازیافت می‌کردند و به روغن پایه تبدیل می‌کردند و تعداد این واحدها الان به ۳۴ واحد رسیده است. حبیب داریرنیان ادامه می‌دهد: پسماندی که این کار داشت، لجن‌های اسیدی و خاک فیلترپرس بود. شهرک‌های صنعتی باید زیرساخت‌های لازم را داشته باشند، محل دفن ضایعات را مشخص کنند و... ؛ اما چون بحث اینها خطرناک‌تر بود، نیاز بود یک سایت پسماند ویژه‌ای را جانمایی کنند. گرمسار، تاغ‌زارهای زیادی دارد و در آن سال‌ها این کار در تاغ‌زارها و بیابان‌های مختلف اطراف گرمسار انجام می‌شد که کار درستی نبود؛ اما کنترل‌کردن ۲۷ واحد صنعتی هم کار ساده‌ای به شمار نمی‌آمد. رئیس اداره محیط زیست گرمسار تصریح می‌کند: مکانی در حدود ۱۵کیلومتری روستای شه‌سفید انتخاب شد و محیط زیست، منابع طبیعی و امور منابع آب، نظارت داشتند تا تخلیه ضایعات در عرصه‌هایی باشد که برای آب‌های زیرزمینی مشکلی ایجاد نشود و عرصه به لحاظ پوشش گیاهی و زیستگاه حیات وحش هم مشکلی ایجاد نکند. حتی زمانی آنجا را ترانشه کردند که به صورت باریکه باشد و شب‌ها به صورت دریاچه دیده نشود که پرنده‌های مهاجر در آن بیفتند و آسیبی ببینند. داریرنیان اعلام می‌کند: در سه، چهار سال اخیر، درخواست‌های زیادی داشتیم و افرادی مراجعه کردند که اکنون فناوری جدیدی آمده و می‌توانیم همین خاک فیلترپرس و لجن‌های اسیدی را تبدیل به قیر، ایزوگام و آسفالت کنیم. چه‌بسا که این کار آغاز هم شده است؛ اما حجم ضایعاتی که در چند سال اخیر آنجا تخلیه شده، خیلی زیاد است. اکنون یکی، دو شرکت آنجا مستقر هستند و تا یکی، دو ماه آینده کار بازیافت را هم شروع خواهند کرد.

جدول ۲۶۶۴ ■ طراح: بیژن گورانی

افقی:

۱- جایگاه مخصوص فروش بلیت- دوسویه- بیماری سبزی و آب آلوده ۲- مجموعه وسایل کار- گازی به شدت قابل اشتعال ۳- فویل نازک برای طلاکوبی روی جلد کتاب- جوانمردی- بین ساعد و بازو ۴- مسیر حرکت- در مقام استجابت دعا گویند- دومین کشور پهناور ۵- ناپیدا- روزنامه چاپ ترکیه- حیوانی که در زیر زمین دالان حفر می‌کند ۶- سازمان پیمان آتلانتیک شمالی- زمان‌سنج- شهر مدفن تختی ۷- آویخته- برج۴۱۳متری کویت- پهنه دشت ۸- قطعی برای کتاب- محروم‌کردن کسی از چیزی- حروف اختصاری نیروی انتظامی کشورمان ۹- مساوی در شطرنج- مادر اسفندیار در شاهنامه- آشیانه ۱۰- گل سرخ- مجموع کارکنان یک اداره- سخت و دشوار ۱۱- اطراف، پیرامون- دیگ دهان‌گشاد- کار ناتمام! ۱۲- تعداد ارتعاش‌های هر نوسانگر در یک ثانیه- حلال رنگ- غذای مریض ۱۳- بر مرکب نشسته- نحیف و نزار- پیل الکتریکی ۱۴- خلأ- افزایش هورمون رشد در کودکان موجب این بیماری می‌شود ۱۵- مرکز گیلان- سرمای شدید- گمراه کردن.

عمودی:

۱- تاجر - دانشمند برجسته ۲- پافشاری‌کردن- خوک وحشی- لفافه ۳- کتابچه موضوعی- شیفت- داستان ۴- سگی که مرض دارد!- آفریننده- کارآگاه معروف داستان‌های آگاتا کریستی ۵- چشم‌وهمچشمی- اسب اصیل و تندرو- ترش و شیرین ۶- ضمیر حداقل دونفره- پناهگاه- به‌هم‌پیوستگی ۷- اشاره به داستان یا آیه و حدیث در شعر- شفاهی- دریایی در ترکیه ۸- پسر کاوه آهنگر- بررسی جزئیات یک موضوع- دگرگونی ۹- جامه صاف‌کن- درشت هیکل و بدقواره- تاریکی ۱۰- سوره هشتاد و یکم قرآن- شهری در استان اردبیل- مخفف اگر ۱۱- میان- آرزوی بزرگ- سیاه زخم ۱۲- کامیون حمل مایعات- کندزبان- پدر آذری ۱۳- خراب- دروغگوی آخرالزمان- قله ۱۴- مرتفع- داستان بلند- نور اندک و ضعیف ۱۵- پایانی- اختراع برادران رایت.

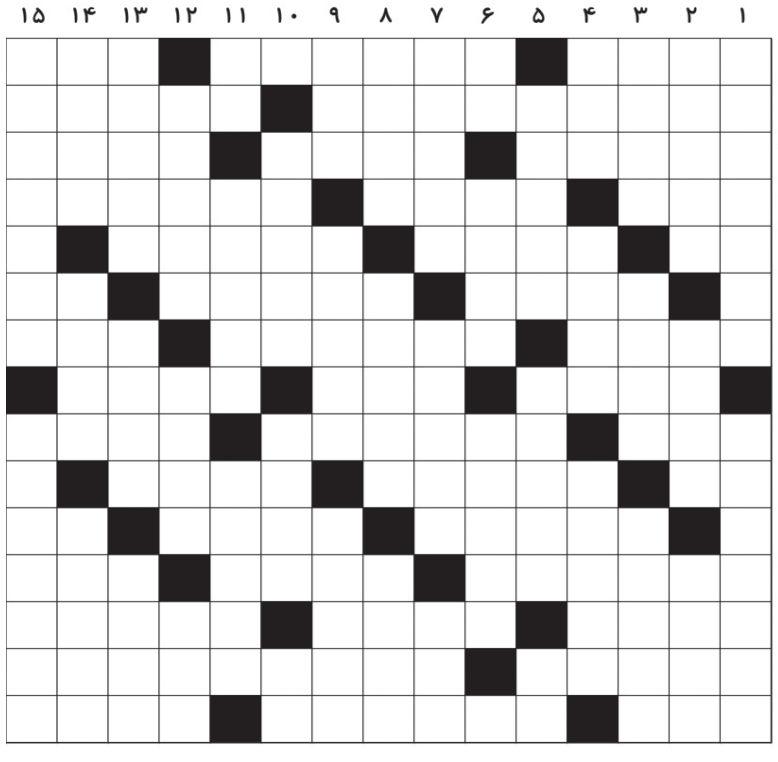

حل سودوکو سخت

۶	۱	۲	۴	۳	۹	۸	۷	۵
۷	۳	۴	۵	۸	۱	۲	۹	۶
۹	۵	۸	۶	۲	۷	۳	۱	۴
۱	۹	۳	۷	۴	۸	۵	۶	۲
۲	۴	۶	۳	۹	۵	۱	۸	۷
۸	۷	۵	۱	۶	۲	۹	۴	۳
۴	۶	۱	۸	۵	۳	۷	۲	۹
۵	۲	۷	۹	۱	۶	۴	۳	۸
۳	۸	۹	۲	۷	۴	۶	۵	۱

حل سودوکو ۱۶۶۰

۶	۲	۸	۷	۹	۴	۱	۳	۵
۵	۱	۴	۳	۶	۲	۹	۷	۸
۳	۹	۷	۱	۸	۵	۲	۴	۶
۹	۸	۶	۵	۲	۳	۴	۱	۷
۱	۴	۵	۹	۷	۶	۸	۲	۳
۷	۳	۲	۸	۴	۱	۵	۶	۹
۴	۵	۱	۶	۳	۸	۷	۹	۲
۸	۷	۳	۲	۱	۹	۶	۵	۴
۲	۶	۹	۴	۵	۷	۳	۸	۱

جدول ۲۶۶۳

سودوکو سخت ۱۶۶۱

قانون‌های حل جدول سودوکو:

۱- در هر سطر و ستون باید اعداد یک تا ۹ نوشته شود. بدیهی است که هیچ عددی نباید تکرار شود.

۲- در هر مربع ۳×۳ اعداد یک تا ۹ باید نوشته شود و در نتیجه هیچ عددی نباید تکرار شود.

			۱				۳	۲
۳	۱					۴	۵	
	۴						۹	
۸	۲					۵	۶	
	۷	۱	۹					
۶						۷		۹
			۸			۲	۷	۳
۹	۸		۵			۱		
							۸	

سودوکو ۱۶۶۱

سودوکو

سودوکو Sudoku یک واژه ترکیبی ژاپنی به معنای عددهای بی‌تکرار است و امروزه به جدولی از اعداد گفته می‌شود که به عنوان یک سرگرمی رایج در نشریات کشورهای مختلف به چاپ می‌رسد.

۳	۶			۴			۷	
۹	۴				۸	۵		
	۷		۱	۲			۹	۶
۱			۷	۳	۵		۴	
۲	۸						۳	۷
				۱		۶	۵	۹
		۴				۹	۲	۵
۸			۹	۵	۴			۱
		۹		۶	۱	۳	۸	